

ЛІТЕРАТУРНА ОБРОБКА ФОЛЬКЛОРНОГО ОБРАЗУ ВІЧНОГО МАНДРІВНИКА (ЗА РОМАНОМ ВАЛЬТЕРА СКОТТА «РОБ РОЙ» ТА ПОВІСТЮ ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА «МАРКО ПРОКЛЯТИЙ»)

Романова Діана Анатоліївна

здобувач вищої освіти факультету романо-германських мов

Національний університет «Острозька академія»

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та літератури Зелінська Л.В.

Національний університет «Острозька академія»

Україна

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз особливостей фольклорних образів Вічних Мандрівників англійської та української культури на прикладах народних героїв Роба Роя та Марка Проклятого. Виявлено спільні та відмінні риси у художньому зображенні персонажів. Окрім того, досліджено проблематику, виражену у творах про цих Мандрівників.

Ключові слова: Вічний Мандрівник, фольклор, благородний розбійник, спокута, національно-визвольний рух.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Дослідження фольклору відіграє важливу роль у вивченні іноземних мов для кращого розуміння ментальності та культури націй. Для наукової роботи з дослідження англійської та української літератури було обрано створені народом образи Вічного Мандрівника, які поки недостатньо розкриті в літературознавстві. Такими персонажами в зазначених культурах були Роб Рой та Марко Проклятий.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Образ шотландського народного героя є предметом зацікавлення літературознавців Д.Гевіта, П.Гарсайда та Б.Реїзова. В українському літературознавстві найбільший внесок в дослідження образу Марка Проклятого внесли П.Куліш, І.Франко та Д. Чижевський. Використаний у статті підхід компаративного аналізу був досліджений Д.Наливайком.

МЕТА СТАТТІ.

У цій статті ми маємо на меті здійснити компаративний аналіз двох образів Вічного Мандрівника – Роба Роя та Марка Проклятого і виявити їх спільні та відмінні риси.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Образ Вічного Мандрівника виник в епоху Романтизму, оскільки саме романтики витворили поняття «народ» та «нація» [2]. Відомо, що однією із сфер зацікавлення прихильників цієї літературної течії була народна творчість та міфологія. Яскравою демонстрацією цього стало зображення Вальтером Скоттом народного героя, благородного шотландського розбійника Роба Роя в однойменному романі [5]. На відміну від українського прототипа Вічного Мандрівника (Марка Проклятого), реальне існування якого не засвідчено, Роб був справжньою історичною фігурою, що автор чітко дає зрозуміти у вступі до роману, окреслюючи справжнє життя шотландця та розділяючи історичний та художній контекст.

Однак, варто зауважити, що незважаючи на недостовірність справжнього існування Марка Проклятого в історії, це не завадило Олексі Стороженку тісно пов'язати лінію життя героя із складним українсько-польським протистоянням XVIII сторіччя. Більше того, автор описує цей історичний етап із підвищеною уважністю до деталей. Вальтер Скотт робить те ж саме – події у творі відбуваються в період зміни усталеної Стюартами системи на буржуазну. Повстання якобітів за відновлення влади зазначеної династії не залишає байдужими читача. В цій ситуації, у боротьбі з несправедливістю ключову роль відіграє Роб Рой, який сам колись став жертвою буржуазного

свавілля. Герой вів мирне життя, займався продажем худоби, а після того, як його будинок спалили через борги і обезчестили його дружину, Роб вирушає у гори, звідки здійснює набіги, грабує знать та повертає звичайним селянам те, що у них незаконно відібрали. За це він користується визнанням та повагою людей, які попереджують його про пастки влади та переховують у разі потреби.

Б. Реїзов ставить питання про те, чи виправдані мотиви та дії Роба та його прибічників: «Чи мають стародавні клани таке ж право на існування як і більш розвинене суспільство? Чи можна трактувати набіги горців на рівнинну Шотландію як відстоювання священного права і виконання патріотичного обов'язку гелів, яких вигнали з рідних земель? Чим виправдані розорення і без того убогого селянства, релігійна нетерпимість, стародавні права аристократії та економічне панування буржуазії?» [4]. У романі автор виправдовує розбійника та його дружину, адже самі постраждали від гоніння, вони стають «караючим мечем» для шотландської аристократії та англійських можновладців. Він пише у вступі: «Адісон і Поп, вірогідно, дуже б здивувалися, дізнавшись, що на одному острові з ними живе така особистість, як Роб Рой – людина з таким незвичним характером та родом занять. Цей різкий контраст між витонченим, цивілізованим життям по один бік кордону Гірської країни і беззаконними, дикими набігами, які спокійно планувала і здійснювала людина, яка проживає по інший бік цього уявного кордону, розпалював жвавий інтерес навколо її імені» [5]. Єдине, чому автор не надає виправдання – це злочини проти людяності, грубе насилля, незважаючи на причини, з яких воно здійснюється. Скотт вбачає у цьому найбільшу помилку, адже ненависть породжує ненависть, насилля веде за собою інше насилля і утворюється коло, не вийшовши з якого майбутнє буде під загрозою. Він визнає збройні протистояння тільки як крайній метод, перед застосуванням якого необхідно впевнитись, що жоден із мирних способів не приносить бажаних результатів для блага народу.

Те саме робить Стороженко у своєму творі, на прикладі Марка Проклятого та його позиції демонструючи безглуздість жорстокого кровопролиття. Вічний Мандрівник засуджує як поляків, так і ватажків українського руху, які чинять несправедливі речі. Він переймається долею власного народу не менше, ніж Роб Рой і навіть вирушає до пекла, аби владнати ситуацію. Це ще раз показує, що герой сподівається на благо розумність людей і вірить, що ще не пізно змінити жорстокість на благо чесність заради світлого майбутнього людей і держави.

Описуючи спільні риси аналізованих

творів, не можна знехтувати сюжетними колізіями та символікою, яка відіграла поворотну роль у розгортанні подій. Йдеться про мотив дороги, яка у романі Вальтера Скотта зводить Френка і Кемпбелла (який насправді виявляється Робом) і пов'язує їхні погляди, спонукаючи до спільної боротьби заради кращого майбутнього. В українській літературі Кобза теж зустрічає Марка на шляху і вони стають підтримкою один для одного. Вибір саме такого способу зустрічі можна пояснити тим, що дорога – це вдалий початок для розвитку пригодницького сюжету. Автори скористалися цим для привернення уваги до випробувань та складних доль народних улюбленців.

Слід зауважити, що ситуація Марка дещо відрізняється від його шотландського прототипа, хоча певні мотиви перегукуються – зокрема, те, що він теж ізолював себе від суспільства, втікши у ліс (як Роб втік у гори). Однак причина цьому інша – цей герой тікав від суспільного осуду. Якщо Роба Роя шотландці поважали та привітно ставилися, то Марко був ізгоєм. Роб мав міцну опору – свою ватагу та дружину, тоді як від Марка відвернулися усі через його численні помилки. Втім, не зважаючи на здійснені не зовсім благочестиві вчинки, прокляття героїв (Марка прокляли матір і батько, а клан Мак Грегорів прокляли і покарали інші клани), виникає співчуття до героїв, адже один все життя провів в небезпеці постійних пасток і найманих вбивць, а інший приречений блукати вічно, спокутуючи вину і не знаючи спокою. І хоча на перший погляд може здатися, що життя Роба закінчилося мирно – без в'язниці і страти – у творі чітко можна простежити увесь трагізм життя колишнього продавця худоби.

Роман «Роб Рой» став предметом зацікавлення професорів Единбурзького університету Пітера Гарсайда та Девіда Гевіта. Вони входять до клубу *The Eginburg Sir Walter Scott Club*, метою якого є дослідження творчості Вальтера Скотта. Серед численних виступів та публікацій, присвячених різним творам письменника, на базі клубу професори провели колоквиум-аналіз роману

«Роб Рой». Незважаючи на те, що у творі Роб не є головним героєм, літературознавці відзначають майстерність та уважність до деталей, з якою автор зобразив персонажа. Вони називають Роба, як це робив і Вальтер Скотт, «хвацьким псом, який стоїть на щабель вище від усіх завдяки силі духу та любові до пригод» («a dashing dog worth the whole bunch for spirit & adventure») [6]. З цим тяжко не погодитися, оскільки образ Вічного Мандрівника заслуговує уваги багатьох поколінь.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Беручи початок з народних переказів, описи благородних розбійників перейшли і в літературу, що демонструє тривалий незгасаючий інтерес людей до складних доль героїв. Незважаючи на відмінності в англійській та українській літературах, ми застосували метод компаративного аналізу і чітко прослідкували спільні тенденції у створених народами образах Вічних Мандрівників. До прикладу, однією з причин блукань та складного життя як Марка Проклятого, так і Роба Роя стало прокляття та особливе ставлення соціуму. Окрім зазначеної подібної риси, у обох творах Вічні Мандрівники відіграють вирішальну роль у складній політичній ситуації та беруть участь у національно-визвольній боротьбі. Вальтер Скотт і Олекса Стороженко засуджують жорстоке і бездумне кровопролиття, а тому наділяють такою позицією і своїх героїв, які демонструють її через численні благородні та безкорисливі вчинки.

В українському літературознавстві образ Вічного Мандрівника проаналізований недостатньо, на що вказує невелика кількість робіт, виконаних вітчизняними науковцями. Натомість в англійських літературних дослідженнях особливості зображення образу Роба Роя зводять, у значній мірі, лише до порівняння з Робіном Гудом. Однак, якщо взяти до уваги прототипи «благородних розбійників» у літературах інших країн світу, це відкриває перспективу подальшого розвитку та поглиблення теми. Ця тема може бути використана і детальніше опрацьована у кваліфікаційній роботі.

Список використаних джерел:

1. Наливайко Д.С. Компаративістика й історія літератури : навч. пос. Харків, 2007. 246 с.
2. Особливості романтизму як художнього напрямку : стаття. URL: <http://edufuture.biz/index.php?titl> (дата звернення: 01.06.2019).
3. Стороженко О.П. Марко Проклятий: Вибрані твори. Серія «Скарби». Київ, 2014. 206 с. URL: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3707> (дата звернення: 01.06.2019).
4. Реизов Б.Г. Творчество Вальтера Скотта. Москва, 1965. 500 с. URL: http://lib.ru/PRIKL/SKOTT/scott0_1.txt (дата звернення: 01.06.2019).
5. Скотт Вальтер. Роб Рой. Пер. с англ. И. Кускова. Москва: Правда, 1983. 576 с. URL: http://www.online-literature.com/walter_scott/rob-roy/ (дата звернення: 01.06.2019).
6. Garside P., Hawitt D. The Edinburg Sir Walter Scott Club: Video Colloquium. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=szujP6DZ9VQ&list=WL&index=5&t=231s> (дата звернення: 01.06.2019).

LITERARY INTERPRETATION OF THE FOLK IMAGE OF THE TIMELESS WANDERER (BASED ON THE NOVEL «ROB ROY» BY SIR WALTER SCOTT AND THE NARRATIVE «MARKO PROKLIATYI» BY OLEKSA STOROZHENKO)

Romanova D.

National University of Ostroh Academy
Ukraine

Abstract. The article analyses the peculiarities of folkloric images of Timeless Wanderers in English and Ukrainian literatures at the examples of folk heroes Rob Roy and Marko Proklyatiy. We have carried out the recognition of similar and distinctive features of characters. Besides, we have studied problems in literature about those Wanderers.

Keywords: *Timeless Wanderer, folklore, fair outlaw, expiation, national liberation movement.*